

Høring

behandling av overskuddsinformasjon fra
kommunikasjonskontroll mv.

Høringsfrist 15. januar 2018

Innhold

1.	Innledning.....	4
1.1.	Hva saken gjelder	4
1.2.	Hovedinnholdet i forslaget.....	4
2.	Bakgrunn og behov for endringer	5
2.1.	Den rettslige utviklingen og Stortingets anmodningsvedtak	5
2.2.	Straffeprosessutvalget og NOU 2016:24.....	5
2.3.	Skillet mellom straffeprosessloven og politiregisterloven	6
2.4.	Rettsutviklingen og forholdet til EMK	7
3.	Gjeldende rett og nasjonale og internasjonale rammer	7
3.1.	Gjeldende og vedtatt § 216 g	7
3.2.	Gjeldende § 216 i.....	8
3.3.	Nasjonale rammer – Grunnloven § 102	9
3.4.	Internasjonale rammer og andre lands rett	9
4.	Overføring til prl. og prf., og forslag til nytt tredje ledd i prl. § 50.....	10
5.	Forslag til politiregisterforskriften ny § 25-4.....	11
5.1.	Sperring eller sletting?	11
5.1.1.	Sperring eller sletting ved rettskraftig dom	11
5.1.2.	Sperring eller sletting ved henleggelse	12
5.1.3.	Særlig om sperring av opplysninger til bruk i andre saker	13
5.2.	Bruk av sperrede opplysninger.....	14
5.2.1.	Når sperring skjer etter rettskraftig dom	14
5.2.2.	Når sperring skjer etter henleggelse	14
5.3.	Tidspunkt for sperring/sletting.....	15
5.3.1.	Tidspunkt for sperring/sletting ved rettssak	15
5.3.2.	Tidspunkt for sperring/sletting ved henleggelse.....	15
5.3.3.	Endelig frist for sletting av sperrede opplysninger	15
5.4.	Sletting av opplysninger som det ikke er grunn til å beholde.....	16
5.4.1.	Opplysninger åpenbart uten tilknytning til saken	16
5.4.2.	Særlig om sletting av informasjon fra dataavlesning	17
6.	Opplysninger som omfattes av vitneforbud eller vitnefritak etter strpl. §§ 117 til 120 og 122 ...	18
7.	Bruk av opplysninger fra kommunikasjonskontroll.....	20
7.1.	Adgangen til bruk i strpl. § 216 i.....	20
7.2.	Regulering av rutiner ved intern videre bruk av materialet.....	21

7.3.	Utlevering av opplysninger.....	21
7.4.	Videre bruk til forebygging.....	21
8.	Forslag til endringer i kommunikasjonskontrollforskriften.....	23
9.	Økonomiske og administrative konsekvenser.....	23
10.	Forslag til lov- og forskriftsendringer	24

1. Innledning

1.1. Hva saken gjelder

I dette høringsnotatet foreslår Justis- og beredskapsdepartementet endringer i lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven) (heretter strpl.) §§ 216 g og 216 i, om sletting og videre bruk av materiale innhentet ved kommunikasjonskontroll. Det foreslås også endringer i lov 28. mai 2010 nr. 16 om behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten (politiregisterloven) (heretter prl.) § 50, om sletting, sperring og avlevering av opplysninger som ikke lenger er nødvendige for formålet, og i forskrift 20. september 2013 nr. 1097 om behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten (politiregisterforskriften) (heretter prf.) i form av en ny § 25-4 om sletting og sperring av overskuddsmateriale fra kommunikasjonskontroll. Reglene gjelder også for romavlytting og dataavlesning.

1.2. Hovedinnholdet i forslaget

Departementet foreslår at gjeldende strpl. § 216 g oppheves, og at det tilføyes et nytt tredje ledd i prl. § 50 som gir hovedreglene om sletting og sperring av opplysninger fra kommunikasjonskontroll. Det øvrige innholdet i strpl. § 216 g foreslås overført til ny prf. § 25-4.

Gjeldende § 216 g første ledd bokstav b gir en egen sletteplikt for uttalelser som omfattes av bevisforbud etter strpl. §§ 117 til 120 og 122. I andre komma gjøres det unntak fra denne sletteplikten i tilfeller hvor den vernede part er mistenkt for en straffbar handling som opplysningene kan ha betydning for. Regelen er videreført i vedtatt, men ikke ikraftsatt, § 216 g (heretter betegnes denne i kortform «vedtatt § 216 g») fjerde ledd andre punktum, med noen endringer. I realiteten innebærer dette et unntak fra bevisforbudsreglene. Det foreslås at denne unntaksregelen beholdes i strpl. § 216 g når bestemmelsens innhold for øvrig videreføres til prl. og prf.

Ved overføringen foreslås det også enkelte materielle endringer fra den vedtatte § 216 g. Det foreslås at opplysninger fra kommunikasjonskontroll som hovedregel skal sperres, både ved rettskraftig dom og ved henleggelse. Dette skjer av hensyn til rettssikkerheten ved mulighet for gjenopptakelse eller gjenåpning av etterforskning. Videre er det i forslaget gitt en endelig slettefrist for opplysninger som blir sperret. Som i den vedtatte bestemmelsen åpnes det for sletting av opplysninger, men vilkåret endres fra at opplysningene må være åpenbart uten betydning for saken, til at opplysningene må være åpenbart uten tilknytning til saken.

Departementet foreslår også en endring i strpl. § 216 i om taushetsplikt ved kommunikasjonskontroll. I realiteten regulerer denne bestemmelsen hvilke *formål* som kan begrunne videre bruk av opplysninger innhentet ved kommunikasjonskontroll

utenfor politietaten. Videre bruk av slike opplysninger internt i politiet, altså uten at det videreformidles til personer utenfor politiet, er ikke fullstendig regulert i loven. Dette har medført enkelte uklarheter rundt mulighetene for slik intern videre bruk, særlig i lys av den vedtatte § 216 g. Det foreslås presisert at politiet har adgang til å benytte opplysninger fra kommunikasjonskontroll internt til forebygging. Presiseringen er en lovfesting av gjeldende rett, og medfører ikke realitetsendringer.

Forskrift 9. september 2016 nr. 1047 om kommunikasjonskontroll, romavlytting og dataavlesing (KK-forskriften) § 9 gir enkelte utfyllende regler innen straffeprosessloven § 216 g sitt virkeområde. KK-forskriften § 9 er gitt med hjemmel i straffeprosessloven § 216 k. Forslaget nødvendiggjør visse endringer i denne bestemmelsen samt i KK-forskriften § 7. Se nærmere redegjørelse om dette i punkt 8.

2. Bakgrunn og behov for endringer

2.1. Den rettslige utviklingen og Stortingets anmodningsvedtak

Skjulte tvangsmidler kan benyttes under etterforskningen av enkelte særlig alvorlige straffbare handlinger. Overskuddsinformasjon er opplysninger som er innhentet ved bruk av skjulte tvangsmidler, og som har relevans for andre straffbare forhold enn det som begrunnet tvangsbruken eller som ikke har relevans for straffbare forhold overhodet.

Lov 21. juni 2013 nr. 86 utvidet adgangen til å bruke overskuddsinformasjon som bevis for andre straffbare forhold enn dem etterforskingsskrittet var ment å avdekke. I etterkant av denne endringen vedtok Stortinget lov 17. juni 2016 nr. 54, som innebar en utvidet adgang til å benytte skjulte tvangsmidler, og som også åpnet for bruk av dataavlesning. Dette antas å ville innebære et større tilfang av overskuddsinformasjon for politiet. I den sammenheng ble det ikke vurdert å innskjerpe adgangen til bruk av overskuddsinformasjon. Under behandling av Prop. 68 L (2015-2016) traff Stortinget anmodningsvedtak nr. 806 8. juni 2016:

«Stortinget ber regjeringen foreta en gjennomgang av reglene om bruk, oppbevaring og sletting av overskuddsinformasjon i lys av at omfanget av overskuddsinformasjon har potensial til å øke vesentlig ved gjennomføringen av forslagene i Prop. 68 L (2015–2016), og komme tilbake til Stortinget på egnet måte».

Anmodningsvedtaket følges opp og kommenteres videre i høringsnotatet.

2.2. Straffeprosessutvalget og NOU 2016:24

Straffeprosessutvalget avga sin utredning NOU 2016:24 Ny straffeprosesslov den 3. november 2016. Som del av dette arbeidet har utvalget foretatt en gjennomgang av

gjeldende regelverk for kommunikasjonskontroll. I mandatet ble det forutsatt at man etter ikraftsetting av endringene i Prop. 147 L (2012-2013) og Prop. 68 L (2015-2016) i hovedsak ville ha et tilfredsstillende regelverk om skjulte tvangsmidler. Utvalget sto allikevel fritt til å foreslå endringer.

Utvalget har i hovedsak foreslått omstruktureringer og forenklinger i regelverket om skjulte tvangsmidler, men har også foreslått andre endringer. Blant annet foreslår utvalget en innskjerping i adgangen til bruk av overskuddsinformasjon. Dette omtales i punkt 7.1.

Bestemmelsene dette høringsnotatet gjelder, omfattes også av Straffeprosessutvalgets utkast. Forslaget til ny straffeprosesslov har nylig vært på høring, med frist 6. juni 2017. Flere høringsinstanser har imidlertid fått utsatt frist. Departementet har vurdert om forslagene i dette høringsnotatet burde vente til man ser det endelige resultatet av arbeidet med en ny straffeprosesslov. Når man allikevel har valgt å sende forslagene her på høring nå er det begrunnet i flere forhold.

Arbeidet med ny straffeprosesslov er omfattende, og vil ta tid. Ny strpl. § 216 g ble vedtatt allerede i 2013, men er ikke satt i kraft. Dette innebærer at man per i dag har en gjeldende bestemmelse som etter sin ordlyd er i strid med EMK. Det er derfor behov for å få satt i kraft de nødvendige endringer fra dagens § 216 g så snart som mulig. Videre lå det i straffeprosessutvalgets mandat at man skulle påse at skillet mellom politiregisterloven og straffeprosessloven ivaretas i ny straffeprosesslov. Som det fremgår av punkt 4 mener departementet at innholdet i strpl. § 216 g, utvalgets utkast § 20-6, hører hjemme i politiregisterloven. Denne bestemmelsen bør derfor uansett ikke plasseres i ny straffeprosesslov. Som nevnt har Stortinget også fattet et anmodningsvedtak hvor man ber departementet vurdere reglene for behandling av overskuddsinformasjon. Departementet ønsker å følge opp dette nå så langt det lar seg gjøre uten å gripe inn i pågående arbeider i for stor grad.

Utvalgets forslag vil bli kommentert videre i høringsnotatet.

2.3.Skillet mellom straffeprosessloven og politiregisterloven

Da politiregisterloven ble vedtatt i 2010 ønsket man å etablere et klarere skille mellom behandling av opplysninger, som skulle reguleres i politiregisterloven, og prosessuelle forhold, som skulle beholdes i straffeprosessloven. Reglene om oppbevaring og sletting av overskuddsinformasjon i strpl. § 216 g er regler som direkte gjelder politiets behandling av opplysninger. Departementet foreslår derfor at innholdet i straffeprosessloven § 216 g i hovedsak overføres til politiregisterloven med forskrift.

Politiregisterloven gjennomfører EUs direktiv om personvern i straffesaker. Derved sikrer man at de nedfelte personverngarantiene også gjelder for behandlingen av opplysninger det her er tale om.

2.4. Rettsutviklingen og forholdet til EMK

Gjeldende § 216 g om at materiale uten betydning for forebyggingen eller etterforskningen av straffbare forhold skal slettes «snarest mulig» er i strid med forsvarerens innsynsrett etter EMK, jf. Rt. 2005 s. 1137. I etterkant av vedtakelsen av ny § 216 g har sletting av opplysninger fra kommunikasjonskontroll flere ganger vært gjenstand for behandling i Høyesterett, jf. nærmere omtale av de aktuelle avgjørelsene videre i høringsnotatet. Avgjørelsene tilsier at det bør gjøres enkelte tilpasninger for å sikre at bestemmelsen er i samsvar med EMK. I tillegg har det vist seg å være enkelte uklarheter mellom den vedtatte bestemmelsen og gjeldende strpl. § 216 i om taushetsplikt ved behandling av opplysninger fra kommunikasjonskontroll. Forslagene i dette notatet tar sikte på å klargjøre dette.

3. Gjeldende rett og nasjonale og internasjonale rammer

3.1. Gjeldende og vedtatt § 216 g

Straffeprosessloven inneholder ingen generelle regler om sletting av opplysninger fremkommet ved etterforskning. For opplysninger fremkommet ved kommunikasjonsavlytting etter straffeprosessloven § 216 a, kontroll av kommunikasjonsanlegg etter § 216 b, romavlytting etter § 216 m og dataavlesing etter § 216 o, foreskriver § 216 g en særskilt sletteregel for overskuddsinformasjon. Sletteregelen skal etter lov av 21. juni 2013 nr. 86 også gjelde for skjult fjernsynsovervåking på offentlig sted etter strpl. § 202 a og plassering av teknisk peileutstyr etter § 202 c, men disse bestemmelsene er ennå ikke ikraftsatt. Bakgrunnen for den særlige regelen er at disse etterforskningsmetodene er særlig inngripende i den personlige sfære for dem som rammes.

Gjeldende § 216 g fikk sin nåværende form ved lov 3. desember 1999 nr. 82. Etter denne bestemmelsen skal opplysninger som ikke har betydning for forebyggelsen eller etterforskningen av straffbare forhold «snarest mulig» slettes. Bestemmelsen er utformet før endringen av strpl. § 216 i som tillater overskuddsmateriale fra kommunikasjonskontroll ført som bevis, og slettefristen i strpl. § 216 g harmonerer derfor ikke med disse reglene. Sletting av opplysninger fra kommunikasjonskontroll har også ved gjentatte anledninger vært tema for Høyesterett, blant annet i Rt. 2005 s. 1137. Her konkluderte Høyesterett med at opplysninger fra kommunikasjonskontroll som hovedregel ikke kan slettes før forsvarer har fått innsyn.

Ut fra dette så man etter hvert et behov for å endre gjeldende § 216 g. Ved lov 21. juni 2013 nr. 86 ble det vedtatt en ny § 216 g, som skiller seg fra den gjeldende bestemmelsen på flere punkter. Denne bestemmelsen er imidlertid ennå ikke satt i kraft. De viktigste endringene fra gjeldende § 216 g er at slettefristen ble flyttet til tidspunktet for sakens avgjørelse, for å sikre samsvar med innsynsreglene. Videre fremgår det at overskuddsinformasjonen som hovedregel skal sperres når saken blir avgjort ved rettskraftig dom. Dette ble gjort av hensyn til rettssikkerheten ved en eventuell gjenåpning av saken.

Gjeldende § 216 g inneholder også en regel om at opplysninger som omfattes av bevisforbudsreglene i strpl. §§ 117 til 120 og vitnefritaksregelen i strpl. § 122 skal slettes så snart som mulig. Denne bestemmelsen er videreført i noe endret form i vedtatt § 216 g. Denne regelen omtales i punkt 6.

For en videre redegjørelse av forskjellene mellom den vedtatte bestemmelsen og gjeldende § 216 g vises det til Prop. 147 L (2012-2013) kapittel 6. Med mindre noe annet er sagt, drøftes innholdet i ny prf. § 25-4 nedenfor i punkt 5 opp mot den vedtatte strpl. § 216 g.

3.2. Gjeldende § 216 i

Det er et alminnelig utgangspunkt i norsk rett at når politiet under etterforskning (herunder ved bruk av tvangsmidler) finner opplysninger som kan ha betydning for politiets arbeid, så kan disse opplysningene i etterkant benyttes fullt ut til etterforskning og forebygging av andre straffbare forhold. Dette er nedfelt i prl. § 4.

Ved bruk av kommunikasjonskontroll, romavlytting og dataavlesning gjelder imidlertid en snevrere adgang til å benytte overskuddsinformasjon. Strpl. § 216 i gir en særskilt regel om taushetsplikt for opplysninger fremkommet ved bruk av disse tvangsmidlene. Bestemmelsen regulerer hvilke formål som kan begrunne unntak fra taushetsplikten, og gir derfor i realiteten også en formålsbegrensning for den videre bruk av opplysningene. Som for § 216 g er behovet for en slik særregel begrunnet i kommunikasjonskontrollens inngripende karakter. § 216 i kommer også til anvendelse ved bruk av tvangsmidler til avverging av alvorlig kriminalitet etter strpl. § 222 d og sikring av elektroniske data etter strpl. § 215 a.

Strpl. § 216 i begrenser ikke bruken av opplysningene internt i politiet, jf. Prop. 147 L (2012-2013) kapittel 5.1.5. Det innebærer at overskuddsinformasjon fremkommet ved kommunikasjonskontroll kan benyttes internt til etterforskning av andre straffbare forhold, uavhengig av om disse er av en slik karakter at de kunne begrunnet kontrollen.

Ved lov 21. juni 2013 nr. 86 ble adgangen til å benytte overskuddsinformasjon som bevis utvidet. Så langt det fremstår som forholdsmessig og oppklaring ellers ville bli vesentlig vanskeliggjort, kan overskuddsinformasjon benyttes som bevis for alle straffbare forhold. Dette gjelder også forhold som ikke kunne begrunnet kommunikasjonskontrollen.

Taushetsplikten er heller ikke til hinder for at opplysninger gis til kontrollutvalget, for å gi underretning om tvangsmiddelbruken etter § 216 j, eller for å bruke opplysningene til å hindre at en uskyldig blir straffet.

3.3.Nasjonale rammer – Grunnloven § 102

Grunnloven § 102 første ledd første punktum lyder: «Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin kommunikasjon». Ordlyden synes ikke å gi rom for unntak – i motsetning til det som gjelder etter EMK art. 8, som formuleringen bygger på. Etter Rt. 2014 s. 1105 skal Grl. § 102 imidlertid leses slik at den gir adgang til unntak i lov, så lenge slike unntak fremmer et legitimt formål og er forholdsmessige. Dette er gjentatt i Rt. 2015 s. 93, hvor avsnitt 60 lyder:

«Til forskjell fra SP artikkel 17 og EMK artikkel 8, inneholder Grunnloven § 102 ingen anvisning på om det overhodet kan gjøres lovlige begrensninger i privat- og familielivet. Men grunnlovsvernet kan ikke være - og er heller ikke - absolutt. I tråd med de folkerettslige bestemmelsene som var mønster for denne delen av § 102, vil det være tillatt å gripe inn i rettighetene etter første ledd første punktum dersom tiltaket har tilstrekkelig *hjemmel*, forfølger et *legitimt formål* og er *forholdsmessig*, jf. Rt-2014-1105 avsnitt 28. Forholdsmessighetsvurderingen må ha for øye balansen mellom de beskyttede individuelle interessene på den ene siden og de legitime samfunnsbehovene som begrunner tiltaket på den andre.»

Formuleringen i Grl. § 102, og unntakshjemmelen slik den er utpenslet i rettspraksis, tilsvare EMK art. 8. Det er foreløpig lite grunnlag i rettspraksis for å tolke Grl. § 102 på en annen måte enn den bestemmelsen. Når forholdet til personvernet etter EMK art. 8 drøftes i det følgende forutsettes det derfor at det samme vern vil gjøre seg gjeldende etter Grl. § 102.

3.4.Internasjonale rammer og andre lands rett

Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) og FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) er gjort til del av norsk rett ved menneskerettsloven av 21. mai 1999 nr. 30. Ved motstrid skal konvensjonsbestemmelsene gå foran annen norsk lov, jf. menneskerettsloven § 3.

EMK artikkel 8 lyder som følger i norsk oversettelse:

«1. Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin korrespondanse.

2. Det skal ikke skje noe inngrep av offentlig myndighet i utøvelsen av denne rettighet unntatt når dette er i samsvar med loven og er nødvendig i et demokratisk samfunn av hensyn til den nasjonale sikkerhet, offentlige trygghet eller landets økonomiske velferd, for å forebygge uorden eller kriminalitet, for å beskytte helse eller moral, eller for å beskytte andres rettigheter og friheter.»

SP artikkel 17 lyder som følger i norsk oversettelse:

«1. Ingen må utsettes for vilkårlige eller ulovlige inngrep i privat- eller familieliv, hjem eller korrespondanse, eller ulovlige inngrep på ære eller omdømme.

2. Enhver har rett til lovens beskyttelse mot slike inngrep eller angrep.»

Forholdet til øvrig lovgivning og Norges folkerettslige forpliktelser er grundig omtalt og vurdert i Prop. 147 L (2012-2013) kapittel 6.2 og 6.3 og Prop. 68 L (2015-2016) kapittel 5, og det vises til disse proposisjonene for en nærmere redegjørelse av disse forholdene. I den utstrekning folkerettslige forpliktelser har betydning for de endringer som foreslås her vil det drøftes i tilknytning til de aktuelle punktene i forslaget.

4. Overføring til prl. og prf., og forslag til nytt tredje ledd i prl. § 50

Reglene om oppbevaring og sletting av overskuddsinformasjon i strpl. § 216 g er regler som direkte gjelder politiets behandling av opplysninger. Departementet foreslår derfor at innholdet i straffeprosessloven § 216 g i hovedsak overføres til politiregisterloven med forskrift.

Prl. § 50 regulerer sletting, sperring og avlevering av opplysninger som ikke lenger er nødvendige for formålet. Politiregisterloven gir overordnede regler, mens de nærmere reglene for behandling av opplysninger er gitt i politiregisterforskriften.

Departementet foreslår et nytt tredje ledd i prl. § 50, som gjør det klart at overskuddsopplysninger fra kommunikasjonskontroll som hovedregel skal sperres når saken er avgjort ved rettskraftig dom eller endelig henleggelsesbeslutning. For en nærmere drøftelse av forslaget om sperring, se punkt 5.1. Videre foreslås det at det av prl. § 50 fremgår at opplysninger som åpenbart ikke har tilknytning til saken skal slettes på samme tidspunkt. Opplysninger som etter strpl. § 216 g ikke skal beholdes, skal slettes så snart som mulig etter at det er fastslått at materialet inneholder slike opplysninger.

Det skal også fremgå av § 50 at Kongen i forskrift gir nærmere regler om sletting av opplysninger i visse tilfeller samt sletting og bruk av sperrede opplysninger fra

kommunikasjonskontroll. Slike regler vil etter forslaget bli gitt i ny prf. § 25-4. Samtidig foreslås det at prf. § 25-2 endres slik at reglene der – som unntar straffesakens dokumenter fra reglene om sperring og sletting – ikke gjelder for opplysninger fra kommunikasjonskontroll i § 25-4.

Forslaget til ny § 25-4 gir en særregel for behandling av informasjon fra kommunikasjonskontroll. Den alminnelige regelen i prf. § 15-4 kommer derfor ikke til anvendelse. For å gjøre det enklere å finne frem i regelverket foreslår departementet å synliggjøre dette gjennom en henvisning i prf. § 15-4.

Gjeldende § 216 g benytter begrepet «opptak eller notater» fra kommunikasjonskontroll. I vedtatt men ikke ikraftsatt § 216 g omtales dette som «opptak, kopier, notater og annen gjengivelse». Når bestemmelsen nå flyttes til politiregisterloven foreslår departementet at dette endres til «opplysninger». Dette er ikke ment å innebære en realitetsendring. Det er departementets oppfatning at «opplysninger» er velegnet som samlebegrep, og at dette begrepet også omfatter opplysningene i nedtegnet og kopiert tilstand. «Opplysninger» er også foreslått som samlebegrep i utkastet til ny straffeprosesslov, jf. NOU 2016:24.

5. Forslag til politiregisterforskriften ny § 25-4

5.1. Sperring eller sletting?

5.1.1. Sperring eller sletting ved rettskraftig dom

Straffeprosessloven § 216 g regulerer sletting av opplysninger fra kommunikasjonskontroll. Vedtatt, men ikke ikraftsatt § 216 g første ledd lyder:

«Opptak, kopier, notater eller annen gjengivelse fra kommunikasjonskontrollen som ikke er fremlagt som bevis i saken, skal slettes når saken er avgjort ved rettskraftig dom dersom de åpenbart er uten betydning for saken, og ellers sperres. Med sperring menes markering av materiale i den hensikt å begrense den fremtidige behandlingen av dette.»

Dette innebærer at opptak, kopier, notater eller annen gjengivelse fra kommunikasjonskontroll som har blitt benyttet som bevis i en rettskraftig avgjort sak, skal følge reglene for behandling av materiale fra rettssaker. Øvrige opplysninger fra kommunikasjonskontroll skal sperres eller slettes. Forslaget til ny strpl. § 20-6 andre ledd i NOU 2016:24 tilsvarer i det vesentlige den vedtatte § 216 g første ledd.

Departementet mener det er behov for å tydeliggjøre at sperring skal være hovedregelen for opplysninger som ikke er fremlagt som bevis. Sperring innebærer at opplysningene merkes i den hensikt å begrense den fremtidige behandlingen av materialet, jf. politiregisterloven § 2 nr. 10. Det fremgår videre av prl. § 52 at sperrede

opplysninger bare kan brukes til de formål som gjorde at opplysningene ikke ble slettet. I og med at opplysningene ikke forsvinner, er personverngarantiene ved sperring i utgangspunktet svakere enn ved sletting. Når sperring likevel er valgt som hovedregel, er det begrunnet i rettssikkerhetshensyn. Det er i praksis meget vanskelig å vurdere hva som vil kunne få betydning ved en eventuell fremtidig gjenåpning, og dette innebærer en fare for at man sletter opplysninger som kunne ha betydning for en eventuell senere rettslig vurdering av saken. Departementet ser at forslaget vil kunne medføre økt behov for lagring for påtalemyndigheten, men mener at de nevnte rettssikkerhetshensyn må veie tyngre enn de praktiske hensyn til lagringskapasitet.

Personvern hensyn vil ivaretas gjennom en streng begrensning av hvilke formål som kan begrunne bruk av de sperrede opplysningene, se punkt 5.2. Opplysningene kan hentes frem ved en eventuell gjenåpning av saken eller for å ivareta siktedes legitime interesser. Formuleringen siktedes «legitime interesser» benyttes i Europarådets rammebeslutning 2008/977/JIS av 27. november 2008 om vern av personopplysninger i forbindelse med politisamarbeid og rettslig samarbeid i straffesaker (rammebeslutningen) og i direktiv (EU) 2016/680, som erstatter rammebeslutningen, og er også benyttet i politiregisterloven § 51. Det typiske eksempelet på en slik legitim interesse vil være en erstatningssak i anledning forfølgning, men det kan også tenkes andre eksempler. I Prop. 147 L (2012-2013) punkt 6.5.1.3 ble det lagt til grunn at sperring i disse tilfellene ikke vil være i strid med EMK art. 8 om beskyttelse av privatlivet.

Når det ikke lenger er et formål med den videre oppbevaringen av opplysningene, skal de slettes. Opplysningene skal etter forslaget slettes når det ikke lenger er nødvendig for de formål som begrunnet sperringen. Dette skal ikke bero på en vurdering av hvorvidt gjenåpning eller krav fra den siktede er sannsynlig. Opplysningene skal først slettes når disse formålene ikke lenger *kan* begrunne oppbevaring. På denne måten unngår man at opplysninger oppbevares lenger enn nødvendig, for eksempel når saken er foreldet.

På denne bakgrunn foreslår departementet omformuleringer i forslag til ny prf. § 25-4 sett i forhold til vedtatt § 216 g første ledd, jf. forskriftsforslaget i punkt 10 nedenfor.

5.1.2. Sperring eller sletting ved henleggelse

Når henleggelsesbeslutningen er endelig, er hovedregelen etter vedtatt § 216 g at opplysningene skal slettes. Påtalemyndigheten kan likevel beslutte at opplysningene i stedet skal sperres, dersom det er grunn til å regne med at siktede vil kreve erstatning eller at opplysningene vil kunne få vesentlig betydning for senere etterforskning eller forebygging av en straffbar handling. Forslaget til ny strpl. § 20-6 tredje ledd i NOU 2016:24 tilsvarer tilnærmet ordrett den vedtatte § 216 g andre ledd.

Departementet foreslår at hovedregelen også ved henleggelse skal være sperring. Når saken avsluttes ved rettskraftig dom har både påtalemyndighet og forsvarer hatt anledning til å legge opplysninger fra kommunikasjonskontrollen frem som bevis, og på den måten få materialet bevart for fremtiden. Når saken henlegges har ikke begge parter samme kontroll over hvordan opplysningene eventuelt behandles videre. Etter vedtatt § 216 g kan påtalemyndigheten ved henleggelse ensidig bestemme om opplysninger skal sperres til fremtidig bruk for etterforskning eller erstatningssak fra siktede. EMK art. 6 om retten til en rettferdig rettergang taler mot at påtalemyndigheten gis en eksklusiv kompetanse til å bestemme hvilke opplysninger som skal bevares og hva som skal slettes. Selv om påtalemyndigheten skal ha en nøytral rolle, vil forsvarer gjerne kunne ha et annet syn på hvilke opplysninger som kan komme til å være til gunst for siktede dersom etterforskningen gjenopptas. Ikke minst vil forsvarer også kunne ha et annet syn enn påtalemyndigheten når det gjelder grunnlaget for en eventuell erstatningssak i anledning forfølgelsen.

Det er imidlertid også her behov for en viss sletteadgang for påtalemyndigheten. Når det ikke lenger er et formål med den videre oppbevaringen av opplysningene, skal de slettes. Det foreslås en tilsvarende regel som etter første ledd, hvilket innebærer at opplysninger skal slettes når de ikke lenger kan benyttes til de formål som begrunnet sperringen.

5.1.3. Særlig om sperring av opplysninger til bruk i andre saker

Etter den vedtatte § 216 g skal opplysninger kunne sperres i saken dersom det er grunn til å tro at det vil kunne få vesentlig betydning for senere etterforskning eller forebygging av en straffbar handling. I Prop. 147 L (2012-2013) er begrepet «senere etterforskning» benyttet med tanke på gjenopptagelse av den aktuelle saken. «Forebygging av en straffbar handling» viser imidlertid til andre fremtidige saker, som man på sperringstidspunktet har konkrete holdepunkter for at opplysninger fra kommunikasjonskontrollen vil kunne ha vesentlig betydning for.

Departementet har i ettertid sett at regelen i vedtatt § 216 g om sperring *i en aktuell sak* til forebygging av andre fremtidige saker etter sin ordlyd kan skape en uheldig sammenblanding av behovet for å sperre informasjonen for videre bruk i den aktuelle saken, og behovet for å bruke informasjonen til etterforskning eller forebygging av andre straffesaker. Før sperringstidspunktet inntreffer i opprinnelsessaken, kan opplysningene benyttes innenfor rammene av § 216 i, i tillegg til intern bruk til forebygging. Dersom opplysninger kan ha betydning for etterforskning eller forebygging av andre straffesaker, kan de dermed fritt overføres til disse sakene innenfor politiet og behandles videre i den nye saken. Dette fremgår allerede av strpl. § 216 i og fast og langvarig praksis. Opplysningene vil da få et «selvstendig liv» i disse sakene, som ikke berøres av at de samme opplysningene slettes/sperres i

opprinnelsessaken. De særlige behandlingsreglene for informasjon fra kommunikasjonskontroll i § 216 g vil allikevel følge opplysningene, se omtalen i punkt 7.2.

Vedtatt § 216 g kan synes innskrenkende på dette punkt ved at den synes å forutsette at opplysningene skal bli sperret i opprinnelsessaken, og kun kan benyttes dersom de må antas å få «vesentlig betydning». Et slikt vesentlighetskrav gjelder ikke for overføringen etter strpl. § 216 i og praksis. Det foreslås derfor at ny prf. § 25-4 formuleres slik at den tydeliggjør adgangen til å behandle opplysningene innenfor rammen av § 216 i, og at opplysninger som er tatt i bruk i en ny sak kan behandles videre i den nye saken også etter at sperringstidspunktet inntreffer i opprinnelsessaken. Ved at forslaget viser til gjeldende regel om bruk av opplysninger fra kommunikasjonskontroll vil det ikke stå i veien for slike innskjerpinger i adgangen til bruk internt og eksternt som foreslås i straffeprosessutvalgets utkast til § 20-7 (se mer om dette i punkt 7.1).

Det foreslås et fjerde ledd i ny prf. § 25-4 for å klargjøre at når opplysninger skal brukes videre i andre saker, vil opplysningene overføres til den aktuelle sak. Overføringen må finne sted før opplysningene blir sperret eller slettet i opprinnelsessaken. Opplysninger som er overført blir da ikke berørt av at de samme opplysningene senere blir sperret/slettet i opprinnelsessaken. Etter at opplysningene er sperret i opprinnelsessaken, kan de ikke hentes derfra til bruk i andre saker.

5.2.Bruk av sperrede opplysninger

5.2.1. Når sperring skjer etter rettskraftig dom

Vedtatt § 216 g første ledd regulerer ikke hvilke formål som kan begrunne bruk av opplysninger som sperres etter rettskraftig dom.

Departementet foreslår at opplysninger som sperres etter rettskraftig dom kun skal kunne benyttes ved begjæring om gjenåpning, eller for å ivareta siktedes legitime interesser, jf. forslaget til § 25-4 første ledd. Sistnevnte vil typisk gjelde erstatningskrav i anledning straffeforfølgningen.

Som nevnt i punkt 5.1.3 foreslår departementet at opplysninger som har betydning for andre saker skal overføres til de aktuelle saksmapper etter strpl. § 216 i før opplysningene sperres, og dermed ikke berøres av sperring eller sletting i opprinnelsessaken. Begrensningen i bruken av sperrede opplysninger berører derfor ikke den videre bruken i andre saker.

5.2.2. Når sperring skjer etter henleggelse

Vedtatt § 216 g annet ledd sier ikke direkte hvilke formål som skal kunne begrunne bruk av sperrede opplysninger. Ettersom bestemmelsen lister opp hvilke formål som kan begrunne sperring, tilsier en naturlig fortolkning at det kun er disse formål de

sperrede opplysningene kan brukes til. Det er etter vedtatt bestemmelse anledning til å benytte sperrede opplysninger ved erstatningssøksmål i anledning forfølgelse, samt dersom opplysningene kan få vesentlig betydning for senere etterforskning eller forebygging av en straffbar handling.

Som nevnt er bruk av opplysninger til andre straffesaker før sperring regulert i § 216 i. Når opplysninger sperres i henlagte saker, foreslår departementet at den videre bruk av opplysningene begrenses til gjenopptakelse av etterforskningen og bruk for å ivareta siktedes legitime interesser.

5.3. Tidspunkt for sperring/sletting

5.3.1. Tidspunkt for sperring/sletting ved rettssak

Vedtatt § 216 g sier at materialet skal sperres eller slettes ved rettskraftig dom. Dette ivaretar den siktedes rett til innsyn, jf. Rt. 2005 s. 1137. Det er også i tråd med EMDs praksis rundt EMK art. 6, herunder hensynet til «equality of arms» mellom påtalemyndighet og forsvarer.

Rt. 2014 s. 1105 avsnitt 41 til 44 kan tolkes slik at den stenger for at sletting/sperring foretas på et så sent tidspunkt i saken. Den avgjørelsen ble imidlertid begrunnet i en tolking av ordlyden i gjeldende § 216 g, som setter en kortere frist for sletting.

Høyesterett påpekte at reelle hensyn talte for at opplysninger først bør slettes ved endelig dom, men at ordlyden i gjeldende § 216 g var så klar at den likevel ikke kunne tolkes i den retning. Loven måtte derfor endres dersom man ønsket å beholde opplysningene til endelig dom ble avsagt.

Regelen i vedtatt § 216 g om at sletting/sperring skal skje når saken er avgjort ved rettskraftig dom foreslås videreført i ny prl. § 50.

5.3.2. Tidspunkt for sperring/sletting ved henleggelse

Vedtatt § 216 g sier at dersom saken henlegges, skal materiale fra kommunikasjonskontrollen slettes etter at klagefristen i strpl. § 59 a er utløpt. Klages det over henleggelsesbeslutningen, skal sletting utsettes til etter at klagen er endelig avgjort.

Departementet foreslår ingen realitetsendring i ny prf. § 25-4, men mener at det er forenkende å si at opplysninger skal sperres/slettes når henleggelsesbeslutningen er endelig. Det foreslås at teksten endres i tråd med dette.

5.3.3. Endelig frist for sletting av sperrede opplysninger

Vedtatt § 216 g regulerer ikke nærmere når sperret materiale skal slettes.

I et personvernperspektiv er det viktig å regulere sletting av sperrede opplysninger. Når sperring tillates etter EMK art. 8 er det under forutsetning av at den registrerte tilstår

nødvendige rettsikkerhetsgarantier. Herunder er en endelig slettefrist et viktig moment.

Når opplysningene sperres er det for å muliggjøre ivaretagelse av de formål som kan begrunne *bruk* av de sperrede opplysningene. Når disse formålene ikke lenger er aktuelle, skal opplysningene som nevnt i punkt 5.1.1 og 5.1.2. slettes. Dette tilsvarer reguleringen i prf. § 16-5 om sletting av sperrede opplysninger, og slettingen skal følge den fremgangsmåte som der er anvist. Med mindre erstatning i anledning forfølgelse fortsatt er aktuelt, innebærer dette at opplysningene normalt kan slettes når saken foreldes. Departementet foreslår at dette reguleres i ny prf. § 25-4 første og annet ledd.

For enkelte lovbrudd er det ingen foreldelsesfrist, jf. for eksempel strl. § 91. Straffeprosessloven kapittel 27 setter heller ingen tidsfrist for hvor lenge etter en domfellelse gjenåpning kan skje, og det kan også begjæres gjenåpning til gunst for domfelte etter domfeltes død. For slike tilfeller kan det være hensiktsmessig å fastsette en slettefrist etter et gitt antall år. Fristen må være så lang at de interesser som begrunner disse særlige reglene ivaretas. Departementet foreslår at opplysningene senest skal slettes fem år etter den registrertes død. Dette tilsvarer den endelige slettefristen i reaksjonsregisteret, jf. prf. § 44-13, og må antas å gi etterlatte og andre tilstrekkelig tid til å områ seg. Den endelige slettefristen foreslås inntatt i bestemmelsens femte ledd.

5.4.Sletting av opplysninger som det ikke er grunn til å beholde

5.4.1. Opplysninger åpenbart uten tilknytning til saken

Det skal etter forslaget fortsatt være slik at opplysninger som det ikke finnes grunn til å beholde skal slettes. Departementet mener imidlertid at det kan være vanskelig å ha oversikt over hvilke opplysninger som vil kunne få *betydning* ved en eventuell gjenåpning eller gjenopptakelse av saken. Hensynet til muligheten for gjenåpning og gjenopptakelse taler for at sletteadgangen bør være snever. Departementet foreslår at sletteadgangen kun bør gjelde opplysninger som *åpenbart er uten tilknytning* til saken. Sletteadgangen skal dermed ikke bero på en vurdering av sannsynligheten for at opplysningene kan få betydning for saken i fremtiden. Spørsmålet er om opplysningene overhodet har en tilknytning til de mistenkte eller den straffbare handling som etterforskes. Eksempler på materiale som skal kunne slettes etter denne ordlyden, er der andre enn de mistenkte benytter en avlyttet telefon til private samtaler som åpenbart ikke har tilknytning til saken. Et annet eksempel er at man for eksempel vil kunne slette spillefilmer som de mistenkte har lastet ned for underholdning.

Det kan være noe uklart hvor man skal trekke grensen når opplysninger uten tilknytning til saken skal slettes. Formålet er å unngå at personopplysninger oppbevares uten et formål, idet dette vil være i strid med EMK art. 8. Departementet presiserer at

når regelen er at opplysninger uten tilknytning til saken skal slettes, skal ikke dette medføre en plikt for politiet til å gå inn i *ellers relevante opptak* og slette enhver setning uten tilknytning. Av hensyn til rettsikkerheten bør en samtale oppbevares i sin helhet, for å unngå at det resterende materialet gir et skjevt bilde av det opprinnelige opptaket. En slik delvis sletting ville også være uforholdsmessig arbeidskrevende for politiet. En samtale/et opptak bør derfor innholdsmessig normalt vurderes som en helhet. Når det gjelder andre typer opplysninger bør sletting skje så langt det er praktisk og teknisk mulig innenfor en rimelig ressursbruk å skille ut informasjonsmengden som skal slettes, og så langt slettingen ikke innebærer at det resterende materialet gir et skjevt bilde av saken.

Det understrekes at den foreslåtte regelen ikke skal innebære en plikt for påtalemyndigheten til å gjennomføre en fullstendig ny gjennomgang av materialet ved tidspunktet for sperring/sletting. Sorteringen vil i hovedsak måtte gjennomføres ved merking under første gjennomgang av materialet, selv om slik merking i etterkant kan endres ved at noen av partene påberoper seg «utsortert» materiale som bevis eller aktivt endrer merkingen.

Det foreslås at opplysninger åpenbart uten tilknytning til saken skal slettes på samme tidspunkt som opplysninger skal sperres etter utkastet § 25-4 første og annet ledd.

5.4.2. Særlig om sletting av informasjon fra dataavlesning

Vedtagelsen av forslagene i Prop. 68 L (2015-2016) innebar en viss utvidelse av politiets adgang til bruk av kommunikasjonskontroll og romavlytting, og innførte dataavlesning som tvangsmiddel. Disse endringene kan antas å medføre en økt mengde overskuddsinformasjon. Stortinget har på den bakgrunn bedt departementet vurdere om det bør gjøres endringer i reglene om oppbevaring og sletting av overskuddsinformasjon fra kommunikasjonskontroll mv. Dette anmodningsvedtaket omtales nærmere i avsnitt 2.1.

Når det gjelder kommunikasjonskontroll og romavlytting innebærer endringen i 2016 at anvendelsesområdet for disse tvangsmidlene utvides til å gjelde enkelte alvorlige lovbrudd som tidligere ikke var omfattet. Dette innebærer ikke prinsipielle endringer i hvilken type informasjon politiet får adgang til, og gir heller ikke adgang til mer informasjon i relasjon til den enkelte mistenkte. Det totale antallet saker hvor disse tvangsmidlene benyttes kan øke, men mengden overskuddsinformasjon i den enkelte sak vil ikke endres. Departementet mener derfor at forslagene i dette høringsnotatet også vil være tilstrekkelige i disse tilfellene.

Bruk av dataavlesning innebærer at politiet får tilgang til informasjon om den kontinuerlige bruken av informasjonssystemet som ikke kommuniseres eller lagres i datasystemet. I tillegg vil den totale mengden informasjon kunne være større enn ved

hemmelig ransaking, fordi politiet får mulighet til å overvåke mistenktes bruk av datasystemet over tid. Mengden overskuddsinformasjon vil sannsynligvis øke selv om dataavlesningen så langt det er praktisk mulig skal innrettes slik at man unngår å fange opp informasjon som ikke er relevant for etterforskningen. På grunn av tekniske begrensninger vil det imidlertid ta tid før man har et tilstrekkelig erfaringsgrunnlag med dataavlesning til å vurdere i hvilken grad bruk av dette tvangsmidlet endrer karakteren og mengden av overskuddsinformasjon.

Selv om overskuddsinformasjonen fra dataavlesning kan være av en annen art og mengde er det ikke gitt at dette bør medføre egne regler om sletting av overskuddsinformasjon. EMK artikkel 6 om equality of arms innebærer at materiale som ikke er omfattet av bevisforbud kun kan slettes etter at forsvarer har fått anledning til innsyn. Det kan derfor ikke innføres en regel om umiddelbar sletting av enkelte typer opplysninger, med mindre de samme opplysningene også omfattes av bevisforbud. Hvorvidt det bør innføres videre begrensninger på bruken av overskuddsinformasjon bør som det fremgår i punkt 7.1 vurderes som en del av arbeidet med ny straffeprosesslov.

Departementet vil derfor på dette tidspunkt ikke foreslå særlige regler om oppbevaring og sletting av overskuddsinformasjon fra dataavlesning. Departementet imøteser imidlertid høringsinstansenes tilbakemelding på dette punkt.

6. Opplysninger som omfattes av vitneforbud eller vitnefritak etter strpl. §§ 117 til 120 og 122

Gjeldende § 216 g første ledd og bokstav b lyder:

«Påtalemyndigheten skal sørge for at opptak eller notater som er gjort under kommunikasjonskontrollen, snarest mulig blir tilintetgjort i den utstrekning de [...] gjelder uttalelser som retten etter reglene i §§ 117 til 120 og 122 ikke vil kunne kreve vedkommendes vitneforklaring om, med mindre vedkommende mistenkes for en straffbar handling som kunne begrunnet kontrollen.»

I vedtatt § 216 g er bestemmelsen videreført med endret ordlyd:

«Opplysninger fra kommunikasjonskontrollen som retten etter §§ 117 til 120 er avskåret fra å motta forklaring om, og opplysninger fra personer som etter § 122 er fritatt fra forklaringsplikt, skal slettes så snart som mulig etter at det er fastslått at materialet omfatter slike opplysninger. Dette gjelder likevel ikke dersom vedkommende kan mistenkes for en straffbar handling som opplysningene kan ha betydning for.»

Hovedregelen i denne bestemmelsen er at slike vernede opplysninger skal slettes. Dette er en regel som direkte gjelder politiets behandling av opplysninger.

Departementet foreslår at denne regelen flyttes til ny prf. § 25-4, samt en henvisning i prl. § 50 som nevnt i punkt 4.

Unntakshjemmelen i siste komma i gjeldende § 216 g og siste punktum i vedtatt § 216 g for vernede personer som er mistenkt for en straffbar handling er formulert som en slettebestemmelse. Reelt sett er det imidlertid først og fremst en regulering av når man gjør unntak fra vernet strpl. §§ 117 til 120 og 122 gir for visse typer samtaler avlyttede foretar, herunder advokatsamtaler. Dette unntaket fra sletteregelen har i rettspraksis også blitt tolket som en regulering av politiets og påtalemyndighetens adgang til gjennomlytting av slike opplysninger. En slik straffeprosessuell regel faller utenfor det som reguleres i prl. og prf. Departementet foreslår derfor at denne delen av strpl. § 216 g beholdes i straffeprosessloven.

Etter gjeldende § 216 g er det et krav at den straffbare handlingen den vernede kunne mistenkes for måtte være av en slik art at den kunne begrunnet kontrollen. I siste punktum i vedtatt § 216 g gjøres det en betydelig innskrenking av vernet etter §§ 117 til 120 og 122 ved at opplysningene kan benyttes dersom den vernede kan mistenkes for *en hvilken som helst* straffbar handling. Denne endringen ble innført på grunn av den samtidige utvidelsen av adgangen til å føre overskuddsinformasjon som bevis i strpl. § 216 i. Det er imidlertid ikke slik at utvidelsen av § 216 i nødvendiggjør en slik endring av § 216 g.

Departementet ser at det kan være behov for innskjerpinger i forhold til vedtatt § 216 g på dette punkt. Slike innskjerpinger er også foreslått av Straffeprosessutvalget i utkastet til ny straffeprosesslov § 20-5. Det foreslås der en formulering som innebærer en vesentlig styrking av vernet etter §§ 117 til 120 og 122 i forbindelse med kommunikasjonskontroll. Etter forslaget skal opplysninger som omfattes av dette vernet kun kunne beholdes dersom den vernede med skjellig grunn kan mistenkes å være medskyldig i det straffbare forhold (som begrunnet kontrollen). Det foreslås der også en tilføyelse i form av at tvangstiltaket skal opphøre når det blir klart at det griper inn i slike vernede opplysninger. Dette forslaget har nå vært på høring og vil behandles videre i sammenheng med de øvrige forslagene i Straffeprosessutvalgets utkast.

For å unngå å gripe inn i arbeidet med ny straffeprosesslov foreslår departementet at når innholdet i gjeldende § 216 g for øvrig flyttes til politiregisterloven beholder man i strpl. § 216 g en formulering som reflekterer innholdet i gjeldende § 216 g på dette punkt. Det vil si at opplysningene skal slettes, med mindre vedkommende mistenkes for en straffbar handling som kunne ha gitt selvstendig grunnlag for kontrollen. Eventuelle endringer fra dette som følge av utvalgets forslag vil gjennomføres under arbeidet med ny straffeprosesslov.

7. Bruk av opplysninger fra kommunikasjonskontroll

7.1. Adgangen til bruk i strpl. § 216 i

Som nevnt i punkt 3.2 er utgangspunktet i norsk rett at overskuddsinformasjon fra etterforskning fritt kan benyttes i andre saker, både under etterforskningen og som bevis. Dette gjelder også ved bruk av tvangsmidler utenom kommunikasjonskontroll, romavlytting og dataavlesning. For disse tre tvangsmidlene er det oppstilt en særlig regel i strpl. § 216 i for hvordan overskuddsinformasjon kan brukes, til beskyttelse for dem som rammes. Gjennom anmodningsvedtaket som omtales nærmere i punkt 2.1 har Stortinget bedt departementet vurdere om det bør gjøres endringer i adgangen til bruk av overskuddsinformasjon fra kommunikasjonskontroll mv.

Som nevnt i punkt 5.4.2 innebærer ikke utvidelsen av adgangen til bruk av kommunikasjonskontroll og romavlytting prinsipielle endringer i hvilken type informasjon politiet får adgang til, og det gir heller ikke adgang til mer informasjon i relasjon til den enkelte mistenkte. Bruk av dataavlesning kan innebære at politiet får tilgang til opplysninger av en annen karakter enn tidligere. På grunn av tekniske begrensninger vil det imidlertid ta tid før man har et tilstrekkelig erfaringsgrunnlag med dataavlesning til å vurdere i hvilken grad bruk av dette tvangsmidlet endrer karakteren og mengden av overskuddsinformasjon.

Departementet mener at man bør ha en bedre oversikt over hvordan dette tvangsmiddelet vil virke i praksis før man eventuelt foreslår særlige innskjerpinger i reglene om bruk av overskuddsinformasjon fra dataavlesning. Det er også verdt å merke seg at man under forholdsmessighetsvurderingen som skal foretas etter § 216 i bokstav d vil måtte ta hensyn til at dataavlesning er en særlig inngripende metode. Departementet vil følge utviklingen på dette punktet nøye.

Reglene om bruk av overskuddsinformasjon har også klare forbindelser til øvrige regler i straffeprosessloven, blant annet reglene om bevisforbud. Departementet viser til at Straffeprosessutvalget i sitt utkast til ny straffeprosesslov har foreslått innskjerpinger i adgangen til bruk av overskuddsinformasjon. Forslaget innebærer at overskuddsinformasjon kun kan benyttes i straffesak om overtredelse av straffebud som kan medføre fengsel i 2 år. Dette gjelder bruk på alle stadier i saken, herunder til etterforskning. Forslaget er nå på høring, med frist 6. juni 2017. Høringen og det videre arbeidet med forslagene vil gi en helhetlig gjennomgang av adgangen til bruk av overskuddsinformasjon sett i sammenheng med øvrige regler om bevis og bevisforbud. Departementet vil følge opp utvalgets rapport før det vurderes eventuelle endringer i reglene for bruk av overskuddsinformasjon.

7.2.Regulering av rutiner ved intern videre bruk av materialet

Etter strpl. § 216 i og praksis kan politiet internt fritt benytte seg av overskuddsinformasjon fra kommunikasjonskontroll til etterforskning av andre straffesaker. Det fremgår ikke av reglene om dette hvordan opplysningene skal behandles i slike tilfeller. Etter departementets syn bør opplysninger fra kommunikasjonskontroll som benyttes videre i en annen sak underlegges de samme regler om sletting og sperring som i opprinnelsessaken følger av straffeprosessloven § 216 g. Når opplysninger overføres til en annen sak må det derfor merkes med at det stammer fra kommunikasjonskontroll, og skal da behandles i tråd med dette. Det foreslås å presisere dette i ny prf. § 25-4 fjerde ledd.

7.3.Utlevering av opplysninger

Bruk av opplysninger innhentet ved skjulte tvangsmidler innenfor rammen av § 216 i kan etter omstendighetene innebære at opplysningene utleveres til andre. § 216 i regulerer i utgangspunktet kun i hvilken grad opplysningene kan brukes utad, ved at de meddeles andre, jf. Ot.prp. nr. 64 (1998-1999) s. 161. I Prop. 61 L (2016-2017) ble det foreslått endringer i strpl. § 216 i slik at taushetsplikten ikke er til hinder for at opplysninger utleveres fra PST til E-tjenesten dersom det er nødvendig av forebyggelses- og sikkerhetsmessige hensyn. Endringen innebærer noe nytt, ved at opplysninger i disse tilfellene kan utleveres i mottakers interesse. Bestemmelsen innebærer ingen plikt til å utlevere informasjon, og utlevering må være nødvendig og forholdsmessig i det enkelte tilfelle.

Når opplysninger er utlevert, vil mottaker kunne behandle disse videre etter sitt eget regelverk. Bestemmelsene om sletting og sperring følger således ikke med dersom opplysningene først er utlevert til E-tjenesten. Det er imidlertid adgang til å sette vilkår ved utleveringen, for eksempel at opplysninger skal slettes eller at informasjon som ikke lenger er nødvendig skal tilbakeleveres.

Departementet har vurdert om det, i lys av Stortingets anmodningsvedtak, bør gjøres begrensninger i adgangen til å utlevere informasjon fra dataavlesing. Man mener imidlertid, som nevnt i punkt 7.1, at man bør ha mer oversikt over hvordan dette tvangsmiddelet fungerer i praksis før man eventuelt vurderer innskjerpelser. Videre vil adgangen til å sette vilkår, samt at det må vurderes konkret om utleveringen er nødvendig og forholdsmessig, sikre at opplysninger kun utleveres der det er et reelt behov for det.

7.4. Videre bruk til forebygging

Etter strpl. § 216 i første ledd bokstav a kan opplysninger fra kommunikasjonskontroll fritt brukes til etterforskning. At bestemmelsen forutsetter at opplysningene skal brukes *innenfor politiet* til dette formålet, og ikke videreformidles, fremgår av at det er

spesielt angitt at opplysningene kan brukes til avhør *av mistenkte*. I avhør med andre enn mistenkte skal opplysningene ikke brukes. § 216 i gir ikke ytterligere regler om slik intern bruk.

Det fremgår ikke av bestemmelsen at politiet står fritt til å bruke opplysninger fra kommunikasjonskontroll *innenfor politiet* også til forebygging av straffbare handlinger, selv om en slik adgang er forutsatt i forarbeidene. Det fremgår av Ot.prp. nr. 64 (1998-1999)¹ at politiet internt skal stå fritt til å benytte overskuddsinformasjon til forebygging og etterforskning, men ikke til forvaltningsgjøremål. Denne rettstilstanden ble forutsatt videreført i Prop. 147 L (2012-2013). En adgang til bruk av overskuddsinformasjon til forebygging forutsettes også i ordlyden i gjeldende og vedtatt § 216 g som gir adgang til å beholde informasjon av betydning for *forebyggelse* og etterforskning av straffbare forhold.

Som det fremgår av drøftelsen i punkt 5.1.3 foreslår departementet en endring i ordlyden for å klargjøre at informasjon til bruk i andre saker skal overføres før sperring inntreffer i opprinnelsessaken. Denne endringen innebærer at henvisningen til forebygging forsvinner fra bestemmelsen, uten at man ved dette har ment å innskrenke adgangen til bruk til forebygging. Som det fremgår i punkt 7.1 bør en eventuell innskrenkelse på dette punkt vurderes i sammenheng med de øvrige reglene om bruk og bevisforbud i arbeidet med ny straffeprosesslov. Departementet foreslår derfor at politiets nåværende adgang til bruk av opplysninger fra kommunikasjonskontroll til forebygging uten å formidle disse til utenforstående synliggjøres gjennom en henvisning i § 216 i bokstav a. Det understrekes at dette ikke er ment å gi politiet større adgang til videreformidling av opplysninger fra kommunikasjonskontroll for forebyggingsformål.

Etter forarbeidene skal det kreves en konkretisering av behovet for opplysninger til forebygging eller etterforskning av et annet straffbart forhold. Opplysninger skal ikke kunne oppbevares i tilfelle et slikt behov oppstår på et senere tidspunkt. Det fremgår av Prop. 147 L (2012-2013) at når opplysninger skulle kunne sperres i opprinnelsessaken fordi det kunne ha betydning for fremtidig forebygging, så måtte det normalt kreves konkrete holdepunkter for at informasjonen senere ville være av betydning.

Metodekontrollutvalget la i NOU 2009:15 punkt 24.6.2 til grunn at videre bruk av opplysninger fra kommunikasjonskontroll internt i politiet forutsatte at opplysningene ble tatt inn i dokumentene til en annen sak. De presiserte at det ikke på generelt grunnlag burde være adgang til å beholde opplysninger fra skjult tvangsmiddelbruk av hensyn til etterforskningen av andre eller fremtidige saker. Forslaget til ny prf. § 25-4 fjerde ledd og endringsforslaget til § 216 i bokstav a skal forstås slik at det stilles et slikt

¹ Se Ot.prp. nr. 64 (1998-1999) punkt 8.9.3.3, punkt 8.9.4.3, og merknadene til § 216 i.

konkretiseringskrav. Det anses imidlertid ikke hensiktsmessig å ta et krav til konkretisering inn i selve lovteksten.

Departementet foreslår ikke endringer i reglene i strpl. § 216 i om videre bruk *utad*.

8. Forslag til endringer i kommunikasjonskontrollforskriften

KK-forskriften § 9 regulerer enkelte spørsmål om sletting og oppbevaring av opplysninger fra kommunikasjonskontroll. Bestemmelsens første ledd er i hovedsak en gjentakelse av gjeldende § 216 g. De endringer som gjøres hva gjelder slettefrist må derfor gjenspeiles i KK-forskriften. KK-forskriften § 9 første ledd lyder:

«De deler av data, opptak eller annen gjengivelse av en kontrollert telefonsamtale eller annen kommunikasjon som er uten betydning for forebyggingen eller etterforskningen av straffbare forhold, skal snarest mulig tilintetgjøres. Det samme gjelder opplysninger som retten etter straffeprosessloven § 117 til § 120 og § 122 ikke vil kunne kreve vedkommendes vitneforklaring om, med mindre vedkommende mistenkes for overtredelse av straffebud som kunne ha gitt selvstendig grunnlag for kontrollen. Data, opptak eller gjengivelser som gjelder overtredelse av andre straffebud enn de som kunne ha gitt selvstendig grunnlag for kontrollen, skal også tilintetgjøres hvis det har gått mer enn 3 måneder etter at opptaket ble gjort og videre etterforskning ikke er satt i gang.»

Etter KK-forskriften § 9 første ledd første og annet punktum skal sletting skje «snarest mulig». Sletting «snarest mulig» tilsvarende reguleringen i gjeldende § 216 g. Dette er nå ansett å være i strid med EMK art. 6 og siktedes rett til innsyn, se Rt. 2005 s. 1137. Fristen ble derfor endret i vedtatt § 216 g. Forslaget som nå sendes på høring tilsvarende vedtatt § 216 g på dette punkt. For en nærmere drøftelse av denne endringen, se Prop. 147 L (2012-2013) punkt 6.5.2. Disse endringene nødvendiggjør en endring i KK-forskriften første ledd, første og annet punktum. Idet disse utgjør en oppsummering av gjeldende lovtekst, og dermed ikke har selvstendig betydning, foreslår departementet å slette første og annet punktum fremfor å endre dem.

Etter KK-forskriften § 7 første ledd nummer 9 skal politiet føre protokoll som gir opplysninger om «makulering». Departementet foreslår å endre «makulering» til «sletting» for å sikre sammenfallende begrepsbruk med politiregisterloven.

9. Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslagene medfører behov for enkelte tilpasninger i teknisk utstyr. Merutgiftene til dette forventes å være av et begrenset omfang, og dekkes innenfor Justis- og beredskapsdepartementets gjeldende budsjettammer.

10. Forslag til lov- og forskriftsendringer

I straffeprosessloven foreslås følgende endringer:

§ 216 g første, andre og fjerde ledd oppheves. § 216 g skal lyde:

Opplysninger som retten etter reglene i §§ 117 til 120 og 122 ikke vil kunne kreve vedkommendes vitneforklaring om skal slettes, med mindre vedkommende mistenkes for en straffbar handling som kunne ha gitt selvstendig grunnlag for kontrollen.

§ 216 i første ledd innledningen og bokstav a skal lyde:

Alle skal bevare taushet om at det er begjært eller besluttet kommunikasjonskontroll i en sak, og om opplysninger som fremkommer ved kontrollen. Det samme gjelder andre opplysninger som er av betydning for etterforskningen, og som de blir kjent med i forbindelse med kontrollen eller saken. *Opplysningene kan likevel brukes til følgende formål:*

- a) som ledd i forebyggingen eller etterforskningen av et straffbart forhold, herunder i avhør av de mistenkte,

I politiregisterloven foreslås følgende endring:

§ 50 nytt tredje ledd skal lyde:

Opplysninger fra kommunikasjonskontroll som ikke er fremlagt som bevis i saken skal sperres når saken er avgjort ved rettskraftig dom eller endelig henleggelsesbeslutning. Opplysninger som åpenbart er uten tilknytning til saken skal slettes på samme tidspunkt. Opplysninger som etter strpl. § 216 g ikke skal beholdes, skal slettes så snart som mulig. Kongen gir forskrift om nærmere regler om sletting og bruk av sperrede opplysninger fra kommunikasjonskontroll.

I politiregisterforskriften foreslås følgende endringer:

§ 15-4 nytt tredje ledd skal lyde:

For videre behandling av sperrede opplysninger fra kommunikasjonskontroll gjelder § 25-4.

§ 25-2 annet ledd skal lyde:

Bestemmelsene i politiregisterloven § 50 og § 51 gjelder ikke for opplysninger i straffesaksdokumenter med mindre noe annet *er særskilt bestemt*.

Ny § 25-4 skal lyde:

§ 25-4 Sperring og sletting av opplysninger fra kommunikasjonskontroll

Opplysninger fra kommunikasjonskontroll, jf. straffeprosessloven kapittel 16 a, som ikke er fremlagt som bevis i saken, skal sperres når saken er avgjort ved rettskraftig dom. Samtidig skal opplysninger som åpenbart er uten tilknytning til saken slettes. De sperrede opplysningene kan bare benyttes ved begjæring om gjenåpning eller for å ivareta siktedes legitime interesser, herunder erstatningskrav. De sperrede opplysningene skal slettes når de ikke lenger er nødvendige for disse formål.

Dersom saken henlegges, skal opplysninger fra kommunikasjonskontrollen sperres når henleggelsesbeslutningen er endelig. Samtidig skal opplysninger som åpenbart er uten tilknytning til saken slettes. De sperrede opplysningene kan bare benyttes dersom etterforskning gjenopptas eller for å ivareta siktedes legitime interesser, herunder erstatningskrav. De sperrede opplysningene skal slettes når de ikke lenger er nødvendige for disse formål.

Opplysninger fra kommunikasjonskontrollen som etter reglene i strpl. § 216 g ikke skal beholdes, skal slettes så snart som mulig etter at det er fastslått at materialet omfatter slike opplysninger.

Før sperring eller sletting etter første til tredje ledd finner sted kan opplysninger fra kommunikasjonskontroll overføres til andre saker innenfor rammen av straffeprosessloven § 216 i. Første, andre og femte ledd gjelder tilsvarende for slike opplysninger.

Opplysninger som er sperret etter første og annet ledd skal slettes senest 5 år etter at den siktede er død.

I kommunikasjonskontrollforskriften foreslås følgende endringer:

§ 7 første ledd nr. 9 skal lyde:

9) sletting, jf. politiregisterforskriften § 25-4.

§ 9 skal lyde:

Data, opptak eller gjengivelser som gjelder overtredelse av andre straffebud enn dem som kunne ha gitt selvstendig grunnlag for kontrollen, skal tilintetgjøres hvis det

har gått mer enn 3 måneder etter at opptaket ble gjort og videre etterforskning ikke er satt i gang.

Andre data, opptak og gjengivelser oppbevares etter reglene i beskyttelsesinstruksen så lenge dette anses nødvendig av hensyn til forebyggingen eller etterforskningen. Når det er særskilt bestemt, skal materialet oppbevares på en mer betryggende måte.

Politimesteren skal forvisse seg om at data, opptak og gjengivelser straks blir tilintetgjort når de ikke lenger skal oppbevares etter reglene i de foregående ledd.